

Sto let selské jízdy

Perzekuce sedláků za nacistů a komunistů

V Domě zemědělské osvěty v Praze se 8. února 2025 uskutečnila konference k 100. výročí založení selských jízd. Ve stejnokrójích a s historickými prapory nastoupené Janákův východočeský sbor Selských jízd Nechanice, Selská jízda Český ráj Turnov nebo Sbor selských jízd Jana Žižky z Trocnova připomněly ustavující valnou hromadu Ústředí selských jízd, která se na Vinohradech konala před sto lety.

 Svobodný sedlák na svobodné půdě, říkali Švehlovi agrárníci. Když měli za sebou čtvrt století existence a byli nejsilnějším politickým uskupením v Masarykově Československu, založili selské jízdy. Bylo to v době, kdy premiér této země býval agrárník a klíčová ministerstva – vnitra, národní obrany a zemědělství – drželi také představitelé agrární strany. Tehdy se o český venkov skutečně někdo staral a agrárníci ho ovládli rozvětvenou sítí hospodářských, zájmových a přidružených organizací.¹

Idea selských jízd byla tak stará, že nikdo před těmi sto lety nevěděl, jak stará vlastně je. Agrární stranou organizované selské jízdy navazovaly na tradici selských banderí, krojovaných jízdních sborů, které byly součástí venkovských slavností v některých českých a moravských krajích už v průběhu 19. století.

K regionům, v nichž vznikly, patřilo Podbrdsko, Podkrkonoší nebo Moravské Slovácko.² Selské jízdy byly zakládány na spolkovém základě. Lidé různého věku a rozličného sociálního postavení ve venkovské pospolitosti se do nich hlásili spontánně, dobrovolně a houfně. Selská jízda tudíž neměla nouzi ani o členy, ani o hospodářské koně, kteří celý týden pracovali na hospodářství a v neděli jeli na jezdecké závody.³

U zrodu selské jízdy jako tělovýchovné organizace stál Bohumír Bradáč, sedlák z Židovic u Jičína, první starosta Ústředí selských jízd. Když mu bylo třináct let, zemřel mu otec. Maminka byla nemocná, a babička rozhodla, že to bude právě Bohumír, kdo z šesti dětí převezme rodinné hospodářství (35 hektarů). Odmala pracoval na statku, a když bylo k večeru vše obstaráno, chodil za učitelem do vedlejší vesnice, aby

se naučil francouzsky. Vrátilo se mu to, když byl za první republiky ministrem zemědělství a národní obrany a vedl jednání v Paříži. Byl to poctivý, čestný a schopný politik a výborný selský jezdec.⁴

V prvorepublikových poměrech, rozhádaných a znesvářených, tak jako je tomu dnes, političtí oponenti agrárníků někdy selskou jízdu považovali za projev sedlácké zpupnosti. Ale ve skutečnosti to byla vycvičená, vzorná a disciplinovaná kavalerie, schopná vyššího poslání ve prospěch masarykovské ČSR.⁵

Když první republika slavila deset let své existence, agrární strana uspořádala mohutnou manifestaci, kdy se do Prahy sjelo více než čtvrt milionu zemědělců z celé republiky, aby jí vzdali hold. V památném průvodu Prahou 17. května 1928 jelo poprvé i na dva tisíce selských jezdců, nejen z Čech, Moravy a Slezska, ale také ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Projížděli městem s přirozenou grácií, spořádaně a až s vojenskou kázní, což u veřejnosti vzbuzovalo obdiv a respekt.

Na počátku 30. let byla již selská jízda mohutným organismem. Působila zde početná, silná a disciplinovaná organizace, byl zde program i uznané poslání. Nesobecké, národohospodářské, národní, lidské. Selská jízda

1 DOSTÁL, Vladimír: *Agrární strana. Její rozmach a zánik*. Atlantis, Brno 1998.

2 PÁTKOVÁ, Hana: Národní banderium ve Zdicích. Vznikla Selská jízda na Podbrdsku? In: *Paginae historiae. Sborník Národního archivu*, 2019, roč. 27, č. 1, s. 325–338.

3 ŠPRYŇAR, Ladislav: *Selské jízdy a náš kůň*. Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, Praha 1927.

4 ROKOSKÝ, Jaroslav: Bohumír Bradáč. In: TOMEŠ, Josef a kol.: *Tváře našich parlamentů. 150 let parlamentarismu v českých zemích 1861–2011*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2012, s. 88–91.

5 *Idea, organizace a úkoly Selské jízdy*. Ústředí selských jízd v Praze, Praha 1930.

měla schopné činovníky a výborné jezdce, propracovanou organizační strukturu a přísné nároky na své členy a pravidla, jak se mají chovat a jak mají vystupovat. Mladí se učili od starších nejen umění jezdeckému, ale i chovatelskému a v neposlední řadě také kavalírskému chování.⁶

„Nás nemůže spasit fašistická diktatura Mussoliniho ani nacismus Hitlerův, který je produktem mentality německého národa. Nás však nespasí ani rudá diktatura a marxistický program. Nás může spasit jedině opravdová, poctivá demokracie, odpovídající duchu národa, demokracie disciplinovaná a spravedlivá,“ prohlásil inženýr Jindřich Žilka, generální tajemník agrární strany a člen selské jízdy, na posledním prvorepublikovém sjezdu koncem ledna 1936.⁷

Selští jezdci byli připraveni a ochotni postavit se po bok armády, pokud to bude potřeba pro obranu vlasti a demokratických svobod.⁸ Většina členů selské jízdy byla odchována ideou sokolskou a úzká spolupráce pokračovala i na sklonku první republiky. Závodů selských jízd se pravidelně konaly po celé republice, selští jezdci na koních při různých příležitostech projížděli ulicemi měst, městeček a obcí. Mezi nejvydařenější akce tohoto druhu patřil manifestační sjezd agrárního dorostu v květnu 1937. Mohutný průvod agrárníků opět procházel Prahou a nechybělo v něm přes dva tisíce jezdců. Standarty, zvuk trubek, selská hrdost. Jízdy se zúčastnilo i mnoho dívek. *Lidové noviny* psaly o nedohledných

Agrárník a ministr národní obrany Bohumír Bradáč s prezidentem Tomášem G. Masarykem na Václavském náměstí v Praze, nedatováno (foto: archiv autora)

šicích selské jízdy. V kritickém roce 1938 měly selské jízdy na třicet tisíc členů, kteří zůstali věrni selskému stavu, národu a republice.

Po šoku z Mnichova, krátkém období druhé republiky, která měla být „malá, ale naše“, došlo k vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a poměry se razantně změnily. Agrárníci se okamžitě zapojili do odboje, leckdy dodnes jim upíraného, a také na ně čekala perzekuce. Pro Oldřicha Suchého, úřadujícího místostarostu Ústředí selských jízd, si přišlo Gestapo 1. září 1939 do jeho bytu na pražských Vinohradech a až do konce války pobýval v koncentračním táboře Sachsenhausen – přežil.⁹

V roce 1942 byly nacistickou okupační správou selské jízdy zakázány, označeny za organizaci třetí říši nepřátelskou a jejich majetek byl zkonfiskován. Řadě členů se podařilo uschovat korouhve jednotlivých žup nebo prapory, aby nebyly zabaveny nacisty. Perzekuce se dotkla nejen předsednictva Ústředí selských jízd, ale i mnoha řadových členů, kteří položili životy za svobodu země, zemřeli v koncentračních táborech, v žalářích nebo na popravištích, jako například již zmíněný Jindřich Žilka, který byl popraven za heydrichiády.¹⁰

V poválečném Československu už nesměla být agrární strana obnovena.

6 ROKOSKÝ, Jaroslav: Selské jízdy v éře první republiky. In: HARNA, Josef – RAŠTICOVÁ, Blanka (eds.): *Agrární strana a její zájmové, družstevní a peněžní organizace. Studie Slováckého muzea č. 15*. Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, Uherské Hradiště 2010, s. 197–204.

7 Protokol o řádném říšském sjezdu Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu konaném ve dnech 30. a 31. ledna 1936 v Praze. Výkonný výbor Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, Praha 1936, s. 74–75.

8 Ministerstvo národní obrany, hlavní štáb 4. oddělení, se obrátilo 21. 1. 1935 na Ústředí selských jízd v Praze s důvěrnou žádostí, aby organizace selské jízdy vycházely vstříc velitelstvím pluků za účelem přípravy strážní služby železničních objektů pro případ mobilizace. Strážní služba se týkala hlavně členů do 18 a od 45 let a pak všech těch, kteří nebyli vojáky.

9 ROKOSKÝ, Jaroslav (ed.): *Dvakrát otrokem. Paměti agrárníka Oldřicha Suchého*. ÚSTR, Praha 2014.

10 ROKOSKÝ, Jaroslav: Proti hitlerovskému Německu. Agrární strana – lidé, doba, odboj (1938–1945). In: VAŠEK, Richard – KLEČACKÝ, Martin (eds.): *Česká politická pravice v letech 1938–1945*. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Praha 2016, s. 17–63.

Plakát k závodu, proti jehož účastníkům zasáhly komunistické bezpečnostní složky v období třetí republiky (repro: Muzeum východních Čech v Hradci Králové)

Vládnoucí Národní fronta v čele s KSČ ji zakázala, protože patřila mezi politické strany, které se údajně „tak těžce provinily na zájmech národa a republiky“, jak se pravilo v Košickém vládním programu. Agrární předáci byli pozatýkáni a souzeni pro smyšlenou kolaboraci.¹¹ Třetí republika se k nim zachovala hanebně. Ve skutečnosti ale nešlo o kolaboraci, nýbrž o milionovou voličskou základnu agrárníků a jejich rozsáhlý majetek, který si strany Národní fronty rozdělily mezi sebou. Nemluvě o tom, že agrárníci byli stoupenci soukromého hospodaření a bránili by socializaci venkova. O tehdejších poměrech nejlépe vypovídá skutečnost, že žádný agrárník nemohl veřejně svou stranu bránit. Žádné noviny by totiž jeho obhajobu neotiskly, rozhlas by takovou relaci neodvysílal a nikdo by takové veřejné vystoupení nepovolil – na to už bedlivě dohlíželo komunistické ministerstvo informací.

Právo už neplatilo, rozhodovala hrubá síla, což pocítila také selská jízda. Její obnovení bylo rovněž znemožněno, stejně jako cokoliv, co souviselo se „zrádnou“ agrární stranou.¹² Právo říkalo: dejte vesnickým lidem možnost, aby si po svém a na svém pěstovali své zájmy v chovu koní a jezdeckém sportu. Moc říkala: buďte bdělí, protože mladí vesničtí lidé organizovaně vystupující, byť třeba na sportovním kolbišti, by mohli ohrozit mocenské záměry Gottwaldových komunistů. A právo prohrálo, i když si to lidé na venkově nechtěli nechat líbit. Nejvyšší správní soud sice rozhodl ve prospěch selské jízdy,

11 ROKOSKÝ, Jaroslav: „Nebyli jsme zrádci ani zbabělci“. Představitelé agrární strany v politické kultuře třetí republiky. In: RANDÁK, Jan – KOURA, Petr (eds.): *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století. Výběr z příspěvků ze stejnojmenné konference, která proběhla ve dnech 25.–27. října 2006*. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy – Dokořán, Praha 2008, s. 340–363.

12 V prosinci 1945 podal bývalý starosta Ústředí selských jízď Jindřich Zatloukal, hospodář z Troubelic, žádost na ministerstvu vnitra o povolení obnovení činnosti spolku selských jízď. Komunistický ministr vnitra Václav Nosek si s odpovědí dával na čas – po téměř čtyřech měsících zněla: nepovoluje se – existence není v souladu s Košickým vládním programem.

Selští jezdci dneška na semináři „Selské jízdy, kavalíři zapomenutí v čase“ v Knihovně Antonína Švehly v Praze 10. listopadu 2022 (foto: Jaroslav Rokoský)

ale na nechanickém závodisti, kam se na začátku července 1947 dostavili selští jezdci, aby provozovali svůj jezdecký sport, se už závodit nemohlo. Ministerstvo vnitra, od května 1945 v rukou komunistů, závody selské jízdy znemožnilo.¹³ Komunisté zase prosadili svou a bázlívní demokraté v Národní frontě si začali uvědomovat, bohužel pozdě, kam ve skutečnosti směřuje Československo – do sovětského područí.

Po únoru 1948, který byl jen logickým vyústěním poválečného vývoje v Československu, přestaly sliby komunistů platit. Jestliže dosud tvrdili, že sedláci se o své statky bát nemusejí, nikdo jim pole, stroje

a zvířata brát nebude, tak teď téměř všechno selskému stavu vzali. Místo soukromého hospodaření začali provádět – po sovětském vzoru – kolektivizaci zemědělství.¹⁴ Násilně a bez skrupulí. Vesnice žily v neklidu, poznamenané vnitřním rozvratem a komunistickou perzekucí. Nelítostně dopadla i na mnoho příslušníků selských jízdy.

Ze sedláků se stali vesničtí boháči, dřívější příslušnost k agrární straně a selské jízdě se stala cejchem, kvůli kterému byli jejich někdejší členové hanobeni a očerňováni.¹⁵ Na vše, co bylo spojeno se Švehlovou stranou, se mělo časem jednou provždy zapomenout a také se za těch čtyřicet

let na leccos zapomnělo. Ne však na všechno!

Po listopadu 1989 s návratem demokracie a svobody také došlo k obnovení selských jízdy. Působit začaly již v jiné době, v jiných podmínkách a v jiném počtu, ale na stejných selských a demokratických principech. Tradice selských jízdy se udržuje už sto let. Selští jezdci dneška se hrdě hlásí k tradici svých otců, dědečků a pradědečků. Hlásí se k tradici svých předků, k tradici selských jízdy a udržují ji v historické paměti české společnosti.¹⁶

Jaroslav Rokoský

¹³ JIRÁSEK, Zdeněk: *Nechanická aféra 1947*. Státní okresní archiv Hradec Králové, Hradec Králové 1992.

¹⁴ JECH, Karel: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2008; BLÁŽEK, Petr – KUBÁLEK, Michal (eds.): *Kolektivizace venkova v Československu 1948–1960 a středoevropské souvislosti*. Česká zemědělská univerzita – Dokořán, Praha 2008; URBAN, Jiří: *Kolektivizace venkova v horním Polabí*. ÚSTR – Karolinum, Praha 2016.

¹⁵ URBAN, Jiří: *Venkov pod kolektivizační knutou. Okolnosti exemplárního „kulackého“ procesu*. Vyšehrad, Praha 2010.

¹⁶ PETŘÍK, František – GREGOR, Dalibor: *Historie selské jízdy*. Foto & nakladatelství Dalibor Gregor, Opava 2022.